
God. V.

1961.

Br. 2

IZ SADRŽAJA:

m. p.:	OSVRT NA MILORADIĆEVU PROSLAVU U PRAKANAVI (11.6.1961.)	1
AUGUSTIN BLAZOVIĆ:	SUDBONOSNI DAN	3
Dr. ANTE ANDORFER:	PIŠITE I GOVORITE KAO HRVATI HRVATSKI, A KAO SRBI SRPSKI, A NE "SRPSKOHRVATSKI"!	7
NIKOLA BENČIĆ:	KOJI JEZIE?	11
S. D.:	IVAN MEŠTROVIĆ SLIJEDIMO PRIMJER FILEŠKOG RADNI- KA!	18
SLAVKO DUBROVČIĆ:	MEDJU NAMA KAZAŃO "NAŠA ZORA - ČASOPIS ZA STARO I MLADO"	14
	"VIGILIJA"	19
	NOE, (MISTERIUM-) DRAMA U 4 ČINI	21
PJESME:	A. L. / VLADIMIR VUKOVIĆ	

"GLAS" IZDAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB
BEČ VIII., LANGEASSE 26.

UREDNICI:
MARTIN PRIKOSOVIĆ
STJEPAN ŠULEK

"GLAS" IZLAZI ČETIRI PUTA GODIŠNJE. -
PRETPLATA ZA ČETIRI BROJA 16.-s.
INOZEMSTVO 2 DOLARA

HERAUSGEBER, EIGENTÜMER UND VERLEGER: KROATISCHER AKADEMIKER-
KLUB, WIEN VIII., LANGEASSE 26.
VERANTWORTL. REDAKTEUR: MARTIN PRIKOSOVIĆ, WIEN XVI., PALETZ-
GASSE 17/II/3.

P. b. b. ERSCHENUNGSORT: WIEN
VERLAGSPOSTAMT: WIEN 65

WIEN, JUNI 1961

OSVRT NA MILORADIĆEVU PROSLAVU U FRAKANAVI
(11. VI. 1961.)

U ovom članku ne kanimo se opširnije baviti tokom ove važne proslave, jer će se time pozabaviti "HRVATSKE NOVINE". Mi samo želimo ustanoviti neke nedostatke ove proslave te iz toga povući konzenkvence za budući rad naše manjine.

Pohvalno je što su na proslavi govorili predstavnici Crkve (biskup ddr. Lászlo), zatim savezni ministri - dr. Drimmel (minister za nastavu, Narodna stranka) i minister za socijalnu politiku Proksch (Socijalistička stranka); također je pohvalno da su govorili i predstavnici zemaljske gradišćanske vlade. Narocito nas veseli govor biskupa ddr. Lászla, koji je naglasio da su sv. apostoli govorili svoj vlastiti jezik a narodi su ih ipak razumjeli. Ako i među nama vlada taj mir svetoga duha, onda ćemo se razumjeti, makar govorimo drugi jezik.

Također nas veseli stav ministra za nastavu g. dra. H. Drimmela, koji je u svom lijepom govoru naglasio, da on traži od učiteljstva da djecu dobro nauče njihov hrvatski materinski jezik. Austrija je sretna da u njoj imade više jezičnih skupina, kako je to bilo u staroj monarhiji.

No mi se ne možemo složiti sa nekim postavkama socijalnog ministra Prokscha i zemaljskog zastupnika Propsta, jer je to što su oni kazali samo na papiru; što su oni kazali je jako lijepo, ali u stvarnosti toga doista nema. Ne želimo se poblize baviti njihovim "divnim" govorima. Zanimljivo je samo to, da jedine bečke novine, koje su o toj proslavi napisale par oskudnih rečenica ("Wiener Zeitung" i "Arbeiter-Zeitung"), kao govornike spominju samo Prokscha, dok se na Drimmela i Lászla uopće ne osvrcu. (Druga štampa je nasu proslavu po svojem starom običaju ignorirala. Divno! Ignorirali su nas, unatoc toga, što mi nismo slavili samo našega Miloradića nego i 40-godišnjicu priključenja Gradišća (Burgenlanda) Republici Austriji! Zaista dostojno!).

Što se tiče naših govornika, moramo kazati, da su nas jako razočarali, jer smo si njihove govore malo drugačije predstavili, malo borbenije. Mislili smo, da će zastupnici naše manjine pred gospodom ministrima i drugim visokim licnostima energicno tražiti ispunjenje naših prava. Od toga ništa, ni govora. Zasto da time proslavu pokvarimo? Zaista žalosno! To je sve skupa tako izgledalo, kako su Propst i Proksch "lijepo" kazali. O Hrvati, kako ste sretni! Vama su sva prava zagarantirana! Vi ste najsretnija manjina na svijetu, na cijelom svijetu!

Previše se govorilo o životu našega pjesnika, a manje o tome, zašto se zapravo Miloradić borio. Na proslavi nije bilo onoga borbenoga Miloradićevog duha, koji bi na jednoj ovakvoj proslavi konzenkventno morao doći do jasnog i konkretnog izražaja, bez straha da li bi se to nekome svidjalo ili ne.

Toliko smo se htjeli osvrnuti na ovu našu proslavu, na koju je došlo mnogo našega naroda (seljaka, radnika i inteligencije) iz cijelog Gradišća. Nismo htjeli nikoga uvrijediti. Inace smo oduševljeni nastupom naših folklornih grupa, što je "strancima" jasno pokazalo, da smo mi još bogati našim narodnim blagom.

I na koncu; očekivali smo, da će Miloradićeva proslava predstavljati odlučan početak za jasniji rad naše manjine, da će ona dati nove impulse za daljni rad, ali ovo, što se na njoj zbililo, malo daje slutiti, da ćemo u budućnosti biti aktivniji. Sada najbolje vidimo, da se ovakove proslave moraju iskoristiti za našu borbu, a ne da one služe uspavljanju naših težnja.

Sigurno je bilo mnogo truda oko pripremanja ove proslave. Uvjerili

smo se, da je bilo mnogo idealizma kod naših ljudi, da ona što bolje uspije. Njima će budućnost kazati hvala. No zašto mora uvijek ono glavno zatajiti?

m. p.

GENERALNA SJEDNICA HRVATSKOG AKADEMSKOG KLUBA U BEČU

8. VI. održao je Hrvatski akademski klub u Beču svoju ovogodišnju generalnu sjednicu. Iz izvještaja predsjednika Martina Prikosovića proizlazi: "I ove godine smo imali više predavanja. Naš nadzornik g. Konrad Mersić predavali su o školskom pitanju; dr. Ivan Vitezić o problemima Hrvatske iz druge polovice 19. stoljeća; onda dva predavanja od Stjepana Šuleka i jedno predavanje od Nikole Benčića. Osim toga imali smo jednu svečanost oficijelnog otvaranja naših novih prostorija. Na njoj je govorio zemaljski zastupnik dr. Ivan Müller. Imali smo adventsku večer, koju je vodio vlc. dr. A. Blazović. Ova se večer naročito dobro ugotala. Osim predavanja imali smo i jednu vrlo uspješnu književnu večer na kojoj je sudjelovala poznata austrijska pjesnikinja Hristina Busta i pjesnik Hans Gunart. Dalje smo imali zabave i šare večeri. Klub je bio otvoren svakog četvrtka, pa je bio živ društveni život. Redovito smo izlazili s "Glasom", koji igra veliku ulogu u Gradišću. Što se tiče igranja igrokaza predstavljali smo igrokaz od A. Blazovića "Koliko smo, to smo" u Klippuhu, Pandrofu i Beču. U HKD-u u Beču predstavljali smo u korizmi dvije kratke igre i to "Analfabet" i "Muha". - Zatim se g. Prikosović osvrnuo na unutrašnje probleme kluba i uočio na neke nedostatke i greske, koje nisu korisne. Na koncu je kazao: "Mi ne možemo dozvoliti, da u našim redovima nedostaje povjerenje i žarka ljubav prema hrvatskom narodu, a naročito sada ne, kada smo postigli velike rezultate u našem radu, ako klub uspoređujemo sa stanjem koje je u njemu bilo prije 6 ili 10 godina. Naše geslo mora biti: Naprijed i ne kapitulirati!"

Srdačna hvala g. Martinu Prikosoviću na njegovom nesebičnom i požrtvovnom zalaganju u klubu. Mi njega dobro poznamo i možda nije potrebno, da mu ovdje pišemo hvalospjeve, ali Martin je onaj koji sve ono izyrsi za što se zauzme, pa se bez njega ne bi mogla ni zamisliti jaca aktivnost danasnje hrvatske-gradišćanske generacije. Živio!

U novi odbor su izabrani:

Predsjednik: Antun Fazekas

Potpredsjednik: Vladimir Vuković

Tajnik: Jelka Biricz

Blagajnik I.: Edi Horvat

Blagajnik II.: Peter Huisa

Kult. referent: Nikola Benčić

Kontrolori: dr. p. A. Blazović

diplomski trgovac dr. R. Orišić

Uredništvo "Glasa": Martin Prikosović (odgovorni urednik)
Stjepan Šulek

Novom upravnom odboru želimo mnogo uspjeha u radu, da bi se naš program ispunio, a to se može samo zarkim idealizmom, poletom i nesebičnim, drugarskim i prijateljskim zalaganjem svih članova za istu stvar. Živio naš novi odbor!

š-n

S U D B O N O S N I   D A N

Iz (fiktivnoga) dnevnika mladoga Mate Meršića-Miloradića

Noć je. Svi su jur na počivku u slatkom i dibokom snu. I kako ne? Svi smo još trudni od čerašnje pirovne noći. Samo ja ne morem spat. Živci su mi još uvijek napeti od tolikih uzrujanj ovoga dana. - Poslušujem. U zadnjoj hiži je sve tiho, samo razmjerno i redovito - naredno očevo - hrkanje je čuti. Na sriću smim sam spavati u prvoj hiži. Zato sam se mogao podmučkoma stati. U ormaru sam našao još jednu lojenu sviću. I sada sidim pri tebi, moj dragi dnevniče. S kim bih se drugače razgovorio o današnjem sudbonosnom danu? Komu bih razložio moju odluku, ako ne tebi? Drugi me i tako ne bi razumili.

Oh, da bi samo laglje tekle riči našega prostoga jezika iz mojega pera. Stalno mi se zapliće u moje misli ki ugarski izraz. A ja se kanim tebi po hrvatsku spovidati. Ne samo zato, kad je to moj materinski jezik, nego i zbog toga, da te ne budu razumili moji školski tovaruši ili profesori, ako im spadeš u njeve zgrabežljive ruke.

S tim se je počelo, da su nas pozvali kumini na pir. Mojega oca kumić se je ženio. Ne Tonči, ki je moj bermanski kum, on je jur oženjen. To moram spomenuti, da me kasnije bolje razumiš, dragi moj dnevniče. Ni otac, a nit mati nisu bili oduševljeni za ovo veselje. Otac su mrnjali, zač mora to bit ravno sada u otavi, kad se človik toliko nabiži po sjeno-koša. A majka su bili zlovoljni, kad su imali s manom toliko posla. Ja sam se naime redio u školu. Ča si majka s toga ne načinjaju? A osebužno ljetos. Ar ovu jesen ne ću već pojti u Kiseg, nego u mali seminar u Djuru. Sad si toliko skrbi načinjaju zbog gornje i dolnje prateži. Rublje šiju, peru, tigljaju, spravljaaju. A danas je skoro u vodu spalo sve to djelo. Ravno majka su najjače kričali, da me ne hte dalje školovat.

Ali ja najper skačem. Ovako me ne ćeš razumit, dragi moj dnevniče. Ada počelo se je s tim veseljem, komu se mimo mene i mojega brataca Jure zapravo nigdor nij veselio u našem stanu.

"Ča nisu mogli počekat barem još jedan tajedan, dokle otavu spravimo pod krov!" karao se je moj otac.

"Znaš i tako, da ne moru čekat, ne da im bude prezaran klepetala go-lja (roda) na krovi", od briznula je mati.

"Ravno zato čemu treba kuma takovo veselje pripravljat i nas još ja-če utrašat, kad će bit ta pir i tako prez vijenca."

Moj brat Jure špičio je ušesa: ča je to za posao s tom goljom i pi-rom prez vijenca. Ja sam bio pravoda jur upućen u ove posle, ali nisam znao, kako ću to razložit mojemu malomu bratu. Rekao sam mu, da toga on još ne more razumit. S tim ali nisam utišio, nego još povećao njegovu znatiželjnost.

Na piru je bilo prem svega toga vrlo veselo. U nekom pogledu znamda još veselije. Drugda je naime barem pri znanju vijenca i tuge i suz. A po znanju vijenca nastane pir nikako raspušćeniji. To sam jur prije opazio na drugi piri. Nekako ognjenije zaigraju oči, slobodniji nastanu jeziki, divljiji je ples i raspušćenije šale. Pri ovom piru su nekako od početka drskije govorili i šale napravljali svatovi. Ili se je to samo meni tako činilo?

Ovde ti moram nešto valovat, dragi moj dnevniče. Na piru je bila i li-pa Julika. Znaš to je ta, ku držu ditići za najlipšu divojku u selu. U ovi prazniki smo se većkrat sastali, ne na sami neg tako s drugom mladinom skupa na Dubanjki ili pri večernjem pjevanju. Činilo mi se je, da ona pri

ovi sastanki išće moju blizinu i oduševljeno podupira uvijek moje prijedloge. A kad se koč na sami stremnemo kade, onda me veliko pogleda i začrpljeni se do ušes, tako da sam se morao pitati, nij li zaljubljena va me? A da se iskreno spovim, nit ja sam nisam znao, nisam li se ja zaljubio va nju. Par puti sam se naime ulovio, da sanjarim: ča bi bilo, ako ne bih nastao duhovnik, neg na priliku profesor pak bih se oženio za Juliku. Moja bistra pamet me je odvrćala od toga: kamo misliš? Nij ona za te! Ti si na drugo, na već pozvan! No srce je govorilo: pogledaj kako finu bijelu kožu ima, kako lip oblik tijela, kako dražesno se kreće i koraca... Eh, branila se je pamet, pomisli kako tupu glavu ima, kolikokrat je ju osmijao naš učitelj pred cijelom školom. Ali u srcu me je ipak dalje vabila nje lipota.

No na piru zamirila mi se je skroz i skroz. Bila je nemer osobito dražesna. Još i namigovala mi je. I tancali smo skupa. No pravoda moje drvene noge - kade bih se bio ja naučio tancat? - razočarale su ju brzo. A kad sam joj jednoč na nogu stupnuo, bila je još i srdita, i ja se je već nisam ufao zvati na ples. Za toliko već je tancala s mojim kumom Tončijom. Ja sam se ljutio: čemu se ta oženjeni muž toliko zaplita med mladinu. Neka se bolje brine za svoju ženu. Istina, ona je visoko noseća i zato ne smi tancati. Ali mene je zbog toga još već jadalo ponašanje mojega kuma. Ljutio sam se i na Juliku. Vidio sam naime, kako joj godi zanimanje dobroga plesača i kako drsko se je nasmijala, kad joj je moj kum pri tancu nešto pošušljao va uho. Ča je to moglo biti? U mojoj fantaziji predstavio sam si najgorje i od toga časa početo zamrzio sam u srcu lipu Juliku: zjalava guska je, tupa u glavi, a uza to još ilaka i nedostojna u ponašanju.

Medjutim bila je polnoć već mimo. Nastala je sparna, škura, oblačna noć prez miseca i zvijezdov. Ples je nastao burniji, veselje raspušćanije. Išao sam za lopu. Ovde sam se skoro zabusnuo u mojega kuma, ki je strastveno grlio i kuševao Juliku. Ona me je prije zaobličila i opomenula kuma: "Pazi, Tonči! Študenat ide!"

A moj kum se je pijano razderao: "Ta s drivenimi nogami?" Nač su se obadva podrugljivo nasmijali, a moj kum se je još obrnuo k meni:

"Ča je Matko? Ča si milu išćeš? Ja sam mislio, ti ćeš bit gospodin?"

"Da, bit ću!", odbriznuo sam srdito, "da budem mogao učit ovakove, kot ste Vi, na pošteno ponašanje!"

"Oho! Kako se ti pominaš s tvojim kumom?"

"Onako, kako si je zaslužio!"

"Poglej nek šmrkljina! Misli, da kad ide va škole, da si smi sve dopustit!?"

U tom hipcu začuo se je pod lopom glas kume, ka je došla kontrolirati svoga muža:

"Tonči! Kade si? Ča činiš ovde odzad?"

Julika je na mah pokusila, skrsnuti, ali se je pri tom skoro zadila u kumu, ka je došla bliže

"Ah, ti si ovde, sviona dobrijača!" pokusila je kuma uloviti divojku za ruku, ali ona joj se je usmaknula.

"Da, pak študenat, moj kumić," dodao je moj kum, u kom je medjutim na svoje spasenje dozreljala paklenska laž. "Ravno sam je ulovio, kako su se kuševali. Pak ovakov kani nastat gospodin?"

"Je to istina?" - pitala je kuma. A ja sam udrivenio od tolike naloze mojega vlašćega kuma. Jezik mi je umuknuo i nisam znao sprogovoriti niti jedne riči. - "No čekaj nek! Ču ja povidat tvojoj majki!" Zagrozila se je kuma.

Već nisam tribao. Moja mati je jako oštra. A otkad sam izjavio, da kanim postati duhovnik, jače pazi na me, neg na svoje oko, da nigde nikomu ne dam spačke. Joj meni! Kade ću najti svidoka, da sam nekriv? Kum će na svaki način svidočiti protiv mene, da se van zbavi iz neugodnoga položaja. A i Julika ne će rado priznat, da se je kuševala s oženjenim mužem. Onda jur voli, ako ju s manom potvara ju. Za toliko zanimljivija će biti pred drugimi.

Ovako osramoćen skrsnuo sam brzo s pira, da ne dojdem majki vrijeđa pred oči. Ali otac i mati bili su jur doma na počivku, kad sam ja ukradajuć došao domom. Bogu hvala, mislio sam u sebi, bar im ne će moć kuma sve povidat odmah na friški. Tiho sam se legao u prvoj hiži. Odzad se je negdo ganuo. Znamda su me ipak čuli majka?

Dugo nisam mogao zaspat. Zmišljao sam, ča ću reć, čim ću se branit. Ar kuma će sigurno dojt i još danas k nam. Konačno sam zaspao. No imao sam jako nemiran san. U snu sam bižao ispred velike vode, ali kot da bi mi bile noge svezane. Povodja nastajala je sve viša i viša, a kad mi je dosigala već do ust, probudio sam se pun pota po cijelom tijelu.

Stao sam se, umio i oblikao. Vani je jur visoko stalo sunce. Otac su sigurno već zdavno na sjenokoša. Majka su u zadnjoj hiži tiglali moje rublje. Pokazali su mi s prstom pred usnicami, da budem tiho, ar mali brat Jure još spava. Oj kako sam mu zavidjao ta slatki san.

"Kad si došao domom?" pita šušljajuć majka.

"Nešto po polnoći."

"Mislin, da sam te čula. Mogao bi bio prije dojt! Za jednoga študenta, ki će pojt u seminar, se ne dostoji da bude tako dugo na piru. Zbog toga ništ-vridnoga veselja zamudio si sv. mašu. A gospodin su poslali po te, da im dojdeš milištrovat."

"Mi smo se pogodili s Prečevim Francom, da će danas on milištrovat."

Vani su zaškripnula putnja vrata. Mati je vrgla tiglu na obrnut lonac, pak je išla van i pri tom brundala: "Gdo mi se jur sada vuče? Idem preda njega, da mi ne zbudi maloga."

Ja sam se odmah nadijao zloga. I zaista, naš gost nij bio nigdo drugi neg - - - naša kuma. Ona je počela odmah jako glasno: "Dobar dan, kuma!"

"Pst!" - tišila ju je mati, koj jur ov preveć glasan pozdrav nije bio po volji. - "Zbudit ćeš mi maloga Juru. On još spi. Ča nam nosiš, dobroga?"

"A dobroga ništ!" - zasikla je svojim jezikom kuma, kot se veli po latin-sku "in medias res", to je u sredinu, a naši bi rekli, da se je vozila ravno van. - "Kade je vaš študenat?" - To "študenat" glušalo je tako nazlobno.

"Nutri je. Do sada je drofnjao", odgovori majka ne sluteći ništa zla.

"To vjerujem, da je trudan od tolikoga kuševanja!"

"Od kakovoga kuševanja?" zalikne se mati.

"Moj muž ga je ulovio na veselju u noći za lopom, kako je grlio i kuševao tu svionu čemernjaču, Juliku."

"Moja mati nij dala odmah odgovora. Morala se je okameniti kot Lotova žena, kad je pogledala najzad na Sodomu. Čutio sam, sada je zadnji hip, da stupim u borbu. Ako još dalje nutri čumrim i mučim, onda sam zgubljen.

"Kuma," počeo sam vani srčeno, "Vaš kum Vas je zalagao. On je grlio i kuševao Juliku, a ne ja."

"Hah! Poglejš nek lašca! Ne nek prez srama je. Sad još i ovako mrsko laže!"

"Ja ne lažem! Kum su lagali!"

"To se ufaš sada jecat. Ali onde pred njim si mućao, kad smo te obadva ulovili pri friškom činju."

Sada je došla i moja srahovito presenećena mati do riči:

"Mate! Je to istina?" pita i pogleda oštro u moje oči.

"Da, majka! Ja Vam ne lažem!"

"Ti ne lažeš!?" zaplete se opet razdražena kuma. "Ja sama sam te ulovila, a i moj muž. Pak ovakov kani nastat gospodin! Zbijte si to iz glave, kuma! Bolje neka doma ostane ter ore i gnjoj vozi, neg da si obličje kutu, pak onda ju opet hiti ili da nastane čemeran pop ili tolovaj-fiškal, pak da se bude morala cijela rodbina sramovat zbog njega."

Mene su opet ostavile sve snage. Od tolike nazlobe udrivenio mi je opet jezik. Sumnjio sam, iz kume govori i nenavidnost. Ona je naime imala jednoga brata-študenta, iz koga nij nastalo ništa. Ali u duši moje majke važgale su te riči stoprv sada pravi oganj, ki je nabuhtio do strašne mjere i se spustio na mene, da uništi moje zvanje, moje školovanje i mene samoga. Ah, dragi dnevnice, ne ću ti popisati tih strahovitih riči, ar još i sada me peče svaka od

njih, kot nemili udraci s bičem. Zbrojila mi je mati sve trude i aldove, ča su s ocem skupa donesli jur dosle za moje študiranje. Kako si moradu u ovi teški časi svaki krajcer od ust otkinut. A sada ovakova nezahvalnost! Kaču (zmiju) su hranili na svoji prsa. Gajili su študenta iz koga će nastati zlo-tvor, ništvidni fiškal ili potepuh, sramota obitelji i rodbini. Ali toga oni ne hte trpiti. Mojemu študiranju načiniti će se još danas konac. Neka nek otac domom dojde!

Ovako su govorili, a kuma je majku još nazlobno navijala. I išlo bi bilo to još dalje, ako ne dojdu gospodin farnik. Oni su prekinuli zdivanje. Kad su čuli posao, položili su njeve ruke na moja ramena, pogledali mi dibo-ko u oči i pitali:

"Mate! Reci mi istinu! Je bilo to tako, kot svidočiti kuma ili ne?"

"Ne, gospodine duhovni otac! Kum je bio, ki je kušavao Juliku. Kad sam je presenetio, osmihavali su me obadva. Kad su pak kuma došli, onda je Julika pokušala skrsmut, a kum su sklali svu krivicu na me."

"Nij te sram, i gospodinu lagat!", zapasiknula je kuma. Ali gospodin su mirno i dibo-ko gledali meni u oči i dušo' mučali. Konačno su se obrnuli k mojoj kumi i rekli odlučno:

"Poj domom i operi glavu tvojemu muž-dobrijaku! Mate meni još nikad nij lagao. Ne laža nit sada. To vidim u njegovim očima."

"A ter tako, mudri gospodine!" nadizala se je još uvijek moja kuma, ali sada podrugljivo. "Vi ćete ovoga dobrijaka u obrambu zinat, a mojega muža optuževat? Bolje bi se bili kot duhovnik ponašali 1848. ljeta. Ovde se usu-djujete mojega muža optuževat, ali onda se niste ufali u posvećenom zemlju zakopat tri ubite vojake..."

Vidio sam na očima starca-duhovnika, kako ga je zapekla ta stara rana. Nij bio on toliko kriv, premda su ga vukli još i na sudstvo. Ali držao se je za krivca i za toliko već ga je bolila ta stara rana. No moja majka je brzo konac načinila optužbi. Odlučne riči osvidočile su i nju, da smi već vjerovati meni, neg kumi. Kot je ona uvijek ravna i nagla, pokazala joj je vrata: "Da budeš znala, u našem stanu nij navada napadat duhovnike!"

"No nek pazite, da si ne odgojite popa na špot, a ne na diku!"

"A ti bolje pazi na tvojega muža", kriknula je za kumom moja mati i onda išla brzo u hižu, kade se je zbudio moj bratac Jure zbog vikanja.

"Vidiš, sinko!" obrnuli su se k meni gospodin farnik, "Sve ovo bi si bio prištedio, ako ideš jur pred polnočom domom iz pira. Pak bi bio došao jutro lipo k maši. Da budeš znao, ovo neka bude posljednji puč, da si zamudio sv. mašu. A sad hodi! Idemo se šetati u brig! Ja ti imam još toliko svega povidat."

Pri šetnji su mi pak gospodin farnik povidali mnogo svega lipoga, ali i teškoga iz svojega duhovničkoga života. Naslikali su mi duhovničko zvanje iz žive knjige, iz svojih doživljajev. Nisu zamučali nijedne teškoće, ka se grozi duhovniku. Ali na konac crtali su takovim oduševljenjem veličinu duhovničkoga zvanja, da sam uskliknuo:

"I ja kanim bit na svaki način duhovnik!"

"Ali, bud, ne zato, kad te je razočaralo ponašanje Julike na piru, niti zato, kad te je tvoja majka tako karala!"

"Ah, na Juliku sam jur zdavno zabio. A za majku znam, da imadu oštar jez-ik, ali jako-jako dobro srce."

"No onda, sinko, vrzi mirno ruku na plug! Ne na ti seljački plug, s kim tvoj otac ore ovo široko ravno i rodno polje pod našimi nogami. Nego na on duhovnički plug, s kim mi u riča i čini zaoremo u dušu našega naroda i tako njega peljamo k pravoj srići. Ali ne zaboravi, ča stoji pišano u eva-djeljskoj priliki: ki vrže ruku na plug neka se ne ogleda najzad niti za bogatstvom, niti za uživanjem, niti za ženom. Za par ljet bit čedu ti svi - starci i starice, muži, žene, mladina i dica - tvoja velika obitelj, tvoja dica, a ti njev otac, duhovni otac." A ja sam veseo zdahnuo: "Bog daj, da tako bude!"

Augustin Blazović

PIŠITE I GOVORITE KAO HRVATI HRVATSKI, A KAO SRBI SRPSKI,
A NE "SRPSKOHRVATSKI"!

1.

"Srpskohrvatski" je s l o g a n, reklamna riječ, koja se zacijelo dađe lako upamtiti, ali koja nikako nije naziv jednog jezika.

Kratica "srpskohrvatski", "hrvatskosrpski" i sl. ("srpsko-hrvatski" jezik, rječnik itd.) - po analogiji poznatih dvostrukih izraza "balto-slavenski", "trako-ilirski" i sl. - opravdana je jedino u visokosloškim predavanjima i istraživanjima na sveučilišnom nivou kao oportunistički sastavljena oznaka u goloj nauci, specijalno u filologiji, za nazive "srpski i hrvatski", jer se srpski jezik i hrvatski jezik kao dvije srodne jezične varijante obično podvrgavaju zajedničkom znanstvenom filološkom promatranju te u pravilnoj metodici i podučavaju paralelnim prikazivanjem, koje svakako točno i strogo razlikuje svaku jezičnu pojavu ovih dviju varijanti.

Oznake predmeta kao na pr. "Kronologija srpskohrvatskog naglaska", "Njemačke posudjenice u srpskohrvatskom" i dr. sl., koje navode takvu kraticu "srpskohrvatski", mogu se podnijeti faute de mieux (jer nema boljega izraza) i jer su u tim okolnostima samo zajednički specijalni filološki znanstveni naziv srpskog i hrvatskog jezika.

Ali nikome, koji dobro pazi, ne smije ipak nikako izmaći, da zapravo Srbi upotrebljavaju ovu dvogubu oznaku "srpskohrvatski", čime "srpskohrvatskom" priljepljuju dodatnu marku, da to znači samo srpski, dok se naprotiv Hrvati (koji žive u jugoslavenskoj državi) naročito u novije doba služe dvostrukom oznakom "hrvatsko-srpski".

No uistinu ove duple oznake "srpskohrvatski" odnosno "hrvatsko-srpski" niti su veoma duhovite niti imaju mnogo smisla. Prema potrebi i stvari bolji su i razumljiviji nazivi "hrvatski i srpski" odnosno "hrvatski ili srpski" ("hrvatski i/ili srpski").

Na profesorskim ispitima za nastavnike srednjih škola pa onda uopće na srednjim školama valja izbjegavati krivu oznaku "srpskohrvatski" i upotrebljavati pravilni naziv "srpski i hrvatski".

Konačno na svim školama uopće, koje ili već postoje ili koje će se još urediti u skladu s propisima čl. 7§2 austrijskog Državnog ugovora 1955. dolazi u obzir samo hrvatski jezik, jer Ustavom nisu dopušteni ni srpski jezik niti "srpski i hrvatski", pa niti nikakav "srbohrvatski".

2.

Oznake "srpskohrvatski", pa onda "srpskohrvatski" književni jezik, "srpskohrvatska" gramatika, leksikologija, kako se na pr. pisu u nastavnom planu za učiteljska i preparandije, objelodanjenom u listu ministarskih naredaba (MinVdgBl.) br. 95/1957., za dvojezično manjinsko školstvo u Austriji ne odgovaraju dakle živoj stvarnosti i protive se ustavnom poretku.

Jezik, koji je pored njemackoga u Gradišću dozvoljen kao službeni jezik (čl. 7 § 3 Državnog ugovora), i koji valja upotrebljavati kao nastavni (podučavni) jezik na osnovnim, glavnim i srednjim školama (čl. 7 § 2 Drz. ugovora), jezik hrvatske narodne, etnicke, jezične manjine, kojoj je Ustavom Republike Austrije priznat nepovrediv manjinski karakter i zajamčena efikasna zaštita, jest hrvatski jezik.

Srpski jezik nije istovjetan s hrvatskim jezikom. Za narječja gradišćanskih Hrvata hrvatski je književni (pismeni) jezik jezikom

njihove visoke kulture, a nipošto "hrvatskosrpski" jezik, kojega ni nema, jer se, kako je svima poznato, hrvatski (ijekavski) književni jezik s jedne, a srpski (ekavski) književni jezik s druge strane razlikuju u usmenoj i pismenoj uporabi kao dva samostalna književna jezika.

Hrvati su i Srbi naime dva naroda različitih kulturnih krugova, pa nemaju ni zajedničkog ni jedinstvenog književnog jezika, jer bez kulturnog jedinstva nema ni jezičnog jedinstva. Hrvatski jezik i srpski jezik razlikuju se po svom imenu, u pismu (hrvatskoj latinici i srpskoj cirilici), načinom govora (hrvatskom ijekavštinom i srpskom ekavštinom), pravopisom (koji je fonetski, ali kod Hrvata moderiran, a kod Srba ekstremiran), dalje rječnikom, a najžešće u terminologiji kulturnog, pravnog i privrednog života i u nomenklaturi svih grana znanosti i umjetnosti, tako da su svakom ozbiljnom kulturnom radniku neophodno potrebni diferencijalni rječnici srpskog i hrvatskog jezika.

Na koncu konca nije skoro ni čudo, da se tom, u sustavu manjinskog nacionalnog prava u Austriji krivom i nepravilnom oznakom "srpsko-hrvatski" (kako stoji napisana u nastavnom planu učiteljstva) kao nekakvom čobrodoslom izlikom služe neki paleohitleristički i pseudo-marksistički subjekti organiziranog pangermanizma (na pr. kako izgleda u Cindrofu), huckajući i agitirajući protiv Hrvata i hrvatstva, i to svrhom i ciljem, da bi hrvatskom pučanstvu u Gradiscu oduzeli narodnu osebnost, jezična i školska prava austro-hrvatske etničke manjine.

Bečki književni dogovor 1850. god. između nekih srpskih i hrvatskih jezikoslovaca i književnika nije mogao dostići svoje svrhe niti "približiti, složiti i ujediniti" obadva književna jezika, jer su Srbi odmah prvog dana odbili i osujetili taj dogovor i bez ikakvog oklijevanja i dalje pridržali svoj istočno-srpski jezik svojim jedinim srpskim književnim jezikom. Krzljavi ostatak tog dogovora je oznaka "srpskohrvatski", koja se upotrebljava sad za srpski jezik sad opet za hrvatski jezik, pa i za oba ta jezika, zaista umjetna, nestvarna, neodređena, prazna oznaka, dok pravilni naziv glasi "srpski i hrvatski" odnosno "srpski ili hrvatski".

Odavna već i u stvarnom životu i u pravnim propisima udomaćeno razlikovanje između hrvatskog jezika s latinickim pisima (sa starijim naglascima i nastavcima) i srpskog jezika pisanog cirilicom-grazdanicom (mladjeg naglaska i oblika) (ne gledajući na nejasne oznake "srpskohrvatski", "ilirski" i dr.) bilo je uzakonjeno rite ac recte carskim patentom od 4. ožujka 1849., c. z. l. br. 153, kojim je bio uveden carevinski zakonski list; patent je bio poblize proveden ministarskom izvršnom naredbom od 2. travnja 1849. o izdavanju tog zakonskog lista na jezicima udomaćenim i običajnim u pojedinim zemljama i kraljevinama velike carevine. Ti su propisi poimence vazili i u Ugarskoj, dakle i u današnjem Gradiscu, koje se onda zvalo "zapadna Ugarska".

Isto je tako jasno priznato i izrečeno u starom i u novom austrijskom pravnom poretku, dapače i u današnjem jugoslavenskom državnom uređenju, da su Hrvati i Srbi dva sasvim i potpuno različita naroda.

Hrvati su poseban državnopravni priznati narod, politička nacija sa svojim vlastitim hrvatskim narodnim jezikom, i po ustavnim zakonima habsburskog apsolutizma i po državnim temeljnim zakonima austrijskog konstitucionalizma, a i po ugarskim propisima.

Isto su tako i Srbi ustavom priznati kao poseban "srpski narod" (c. z. l. br. 25/1849.), "srpska nacija" (c. z. l. br. 25/1848.) sa srpskim materinjskim jezikom, u vezi s utemeljenjem srpske Vojvodine (u bivšoj južnoj Ugarskoj).

Hrvatsko je izdanje, službeni prijevod autentičnog (njemačkog)

zakonskog teksta austrijskog carevinskog zakonskog lista, izlazilo u Beču od 1848. god. do studenoga mjeseca god. 1918.

Naprotiv srpski prijevod iz njemačkog autentičnog jezika zakonika prešao je izlaziti god. 1867., kada je srpska Vojvodina bila uklopljena u kraljevinu Ugarsku.

Oba se ova izdanja, srpsko i hrvatsko izdanje carevinskog lista (1848. do 1867.), ne razlikuju samo u pismu, nego i u rječniku, u stručnom izrazu i u načinu govora.

Slično je i oznaka "srpsko-hrvatski (srpskohrvatski) saobraćajni jezik" nekoliko puta prigodom popisa pučanstva u staroj Austriji isto tako značila skupinu dvaju saobraćajnih jezika, srpskog i hrvatskog, kao što je i uporaba oznake "cesko-slovački saobraćajni jezik" značila grupu dvaju saobraćajnih jezika, naime českog jezika i slovačkog jezika, odnosno talijanskog jezika i ladinskog jezika. Šaljivi je to list austrijske državne povijesti, da naredbe o popisu pučanstva (brojidbi), objelodanjene u carevinskom zakonskom listu, navadjaju "srpskohrvatski" saobraćajni jezik, čim je sam zakonski list, u kojemu se nalazi ta naredba, pisan na hrvatskom jeziku, čime je i najočitiije dokazano i pokazano, da je službenim i nastavnim jezikom samo i jedino hrvatski jezik.

(Od 1870. god. izlazio je carevinski zakonski list na njemačkom, talijanskom, českom, poljskom, ruskom (ukrajinskom), slovenskom, hrvatskom i rumunjskom jeziku).

Uvažiti treba, da je udomaćen u Austriji jedino hrvatski jezik. U Austriji baš ni ne živi nikakva narodna skupina Srba, nego samo narodna manjina (gradišćanskih) Hrvata.

Zakon od 30. kolovoza 1849., c. z. l. br. 380, o ispitu kandidata za zvanje gimnazijskog profesora, sasvim točno razlikuje u svom § 8. hrvatski jezik kao nastvani jezik, za koji se zahtjeva poznavanje najodličnijih dubrovačko-dalmatinskih pisaca 16. i 17. stoljeća, na pr. Gundulića, Palmotića, Zlatarića, Djordića, od srpskog jezika, u kojemu profesorski kandidati moraju dokazati znanje jezika roda svog, poznavanje njegovih jezičnih spomenika, to jest srpskih zvanicnih povelja napisanih u Beogradu, te proučavanje Zakonika Dusanova.

U ovoj i ovakovoj vezi od velike je važnosti, da je narodni jezik gradišćanskih Hrvata baš taj stari dalmatinski hrvatski jezik, eto taj hrvatski narodni jezik jadransko-dalmatinskih zemalja, starih domaja odvažnih predja gradišćanskih Hrvata, koji su se prije četiri i po stoljeća doselili u ove krajeve zapadne Ugarske i istočne Austrije.

Naposljetku u propisima poslovnika za prve i drugomolbene sudove (Geo.) u Prvoj Republici Austriji, a i u § 184 istog poslovnika Druge Republike, te isto tako u točki 7. naredbe ministarstva pravosuđa, pr. sl. l. (JABL.) br. 5/1961., uvijek se naravski naglasava izricita razlika između dva jezika, hrvatskog i srpskog.

A u najzadnje baš ustavnim propisom cl. 7 § 3 Državnog ugovora 1955., koji je efikasan ipso jure bez ikakvog provedbenog zakonodavstva i koji je neposredno primjeljiv ("a self-executing treaty"), hrvatski je jezik izricito spomenut i narocito priznat kao službeni jezik, koji je dozvoljen (u Gradišću) ravnopravno pored njemačkoga. Ovo priznanje naravski nije izrečeno niži za srpski jezik niti za "srpskohrvatski" jezik (kojega faktično ni nema i za koji nema ni pravnog priznanja).

Za hrvatski jezik dvojezičnog manjinskog školstva u Austriji mjerodavna je situacija jezika u rječniku, slovnici, pravopisu, kakva je bila u hrvatskim udžbenicima, izdanim od c. kr. bečke naklade školskih knjiga, u vezi sa službenim hrvatskim izdanjem carevinskog zakonskog lista, izdanog od bečkog ministarstva unutrašnjih poslova, dakle prema tome po stanju u času stupanja u krijepost

(16. srpnja 1920.) senžermenskog mirovnog ugovora od 10. rujna 1919., d. z. l. br. 303/1920. Kasnije jezične modifikacije, promjene i preinake, osobito one poslije bečko-belvederskog Drzavnog ugovora od 15. svibnja 1955., s. z. l. br. 152, a koje su bile pokušane ili provedene, kako je poznato, pod nehrvatskim jezičnim uplivom beogradskih centralnih vlasti, dakle srpskih ustanova, u Austriji su bez ikakve valjanosti u pravnom pogledu, a u stvarnom pogledu ne zaslužuju nikakve pozornosti, jer nijesu vrijedne niti jedne riječi, a niti prebijenę pare.

Po želji organizacije književnika srpske Vojvodine, koja je danas dio Narodne republike Srbije, zaključci novosadskog dogovora govore o potrebi priznanja ravnopravnosti hrvatske latinice i srpske ćirilice, hrvatske ijekavštine i srpske ekavštine, o hitnosti izrade zajedničkog pravopisa, kojega još nema, i zajedničke terminologije, koja još nedostaje; onda je predan javnosti "Pravopis sa rječnikom" 1960.

Činjenica, da je ovaj "Pravopis 1960." izašao u dva izdanja različitog imena i pisma: u Novom Sadu u NR Srbiji srpskohrvatsko ćirilčno izdanje, a u Zagrebu, NR Hrvatska, hrvatskosrpsko latinično izdanje, dokazuje još jednom, da su srpski jezik i hrvatski jezik "prej ko slej, slej ko prej" dva različita jezika i da takva i dalje ostaju.

A kako je konačno iza pojedinih riječi rječnika ovog "Pravopisa 1960." navedena kratica ek. (ekavski) za srpski i ijek. (ijekavica) za hrvatski, to se na koncu konca vidi, da je i ovaj rječnik samo zajednički rječnik dvaju jezika, srpskog i hrvatskog.

Tip se je hrvatskog jezika oblikovao od 9. st. na području zapadne kulture, te se je razvio od dubrovacko-dalmatinskih književnih oblika do najviše savršenosti u hrvatskom književnom jeziku, koji se piše latinicom ijekavskog izgovora (zapadno jezično područje). Srpski je jezični tip nastao u bizantinskom kulturnom krugu od 12. st., a odgovara narodnom jeziku Beograda, koji je ondje i službenim i književnim jezikom srpskim pisanim u ekavštini ćirilicom-građanicom (istočno-jezično područje). Rezultati su dakle srpska (beograđska) i hrvatska (zagrebacka odnosno primorsko-dalmatinska) jezična varijanta dvaju književnih jezika, kojima nadimci "srpsko-hrvatski" ("srpskohrvatski"), "hrvatsko/srpski", ne odgovaraju propisima pravnog poretka, nego samo udobnosti jedne specijalno naučne kratice-oznake za dva jezika (hrvatski i srpski, § 184 Geo., sada točka 7. JABl. Nr. 5/1961., čl. 7 Drž. ugovora).

A i sudski tumači moraju se zaprisegnuti odvojeno za hrvatski i za srpski jezik, dok se za srpskohrvatski nitko ne treba zakleti.

I odbor za izdavanje školskih knjiga u Željeznom u Gradišću stoji na stanovištu, da se namjesto "srpskohrvatskog" jezika mora upotrebljavati pravilno ime "hrvatski jezik" (br. VII-Kr-1661/5-1961 ureda gradišćanske zemaljske vlade, Željezno, 30. 3. 1961.).

Dodati valja još, da i "Službeni list FNR Jugoslavije", kako sam u svom naglavku navodi, izlazi u srpskom, hrvatskom, slovenskom i makedonskom izdanju. Pa i glasilo jugoslavenske komunističke partije "Borba", zagrebacko izdanje od 14. travnja 1961., str. 12, naglasava, da je Ustav FNR Jugoslavije bio proglašen na srpskom, na hrvatskom, na slovenačkom i na makedonskom jeziku.

Iz svega toga se vidi, da se pseudonim "srpskohrvatski" ne može i ne smije više upotrebljavati u dvojezičnom manjinskom školstvu u Austriji.

BRAĆO HRVATI, GOVORITE I PIŠITE HRVATSKI!

Dr. ANTE ANDORFER

KOJI JEZIK?

Naš narod mnogo debatira o jeziku. Raspravlja o tome koji bi jezik bio najbolji za naš književni jezik, koji bi se "sirombarom" raumio i koji bi duhu hrvatskom odgovarao.

Problem je vrlo spleten, jer treba stvoriti jezičnu normu, koja će biti podlogom daljnjega razvitka.

"Jezik je najčudnovatija tvorba čovječeg duha" - kaže G. Róvész. Jezik spada među narodne vrédnote koje ne prolaze. Jezik je najupadljivija manifestacija kolektivnog duha. Svaki korak u razvitku jezika mora biti svijestan. Svijestan korak ka jednome cilju, savršenstvu. Svakako je jezik produkt čovječjeg duha, od početka do danas. Prema tome bi se današnji jezik (veći dio naše književne kulture) morao proglasiti nezrelom tvorevinom. Čitajući i slušajući kako se danas kod nas piše i govori svakako se sjetim onih hrvatskih djela koja su pišana u pograničnim krajevima prije 150 ili 200 godina, samo je naš položaj još gorji, zato što smo puni germanizama; germanski duh vlada u literarnom stvaranju mjesto hrvatskoga. Neki kazu da je svemu tome uzrok nedostatak knjiga. Sigurno da je, ali samo djelomice. Djelomice kazem zato, što se još ni danas ne zna u kojem bi jeziku trebale biti napisane te knjige, kojeg jezika bi morala biti ta gramatika ili bilo kakva druga knjiga određena za narod. Izgleda da bi mi gradišćanski Hrvati htjeli neki poseban književni jezik, a ne onaj književni jezik koji već stotinu godina živi kod Hrvata. Mi Gradišćani bi htjeli poseban jezik, koji bi se isto učiti trebao, ako se ga zeli podignuti na viši stupanj iz tzv. "kuhinjskog jezika". Zato kazem da bi se morao učiti, što nemamo u Gradišću tako razvijena dijalekta, kojeg bi mogli proglasiti književnim jezikom. Kajkavski dijalekat, jezik banske Hrvatske je prije 100 g. isto morao "nestati" iz ovog razloga. Jezik je ziva imovina naroda, jer diše i živi s nama, u nama, ima svoj duh, i taj duh je uvijek obilježen duhom društva, koje je nosilac toga jezika. Izgleda da je današnji naš jezik pokvaren u duhu, mislim tu na tuđice, konstrukciju i sintaksu. Izgleda da je naš jezik nekorisno sredstvo, koje održavamo mi samo zato što se još ne možemo služiti boljim sredstvom (jezikom), ali kada upoznamo vještinu drugog jezika, onda ćemo napustiti zastarjelo sredstvo pa ćemo se služiti mnogo sretnijim, jer smo u tuđem sigurniji nego u svojem, jer smo tuđe bolje naučili nego nas, nego ono što nam je u krvi, u našem duhu, u našoj prirodi. Ako ovako gledamo naše jezično pitanje, onda smo svakako djeca današnjeg tehničkog svijeta i onda će naš jezik postati žrtvom tehničkog pogleda na svijet. Tehničkog pogleda zato zato što gledamo samo to, da što prije stvorimo egzistencije, a zato trebamo uglavnom tuđim jezikom govoriti, i zato se služimo cvijećem tuđe kulture, a našu kulturu zanemarujemo. Za razvitak i procvat jedne kulture svakako treba i prostora i mogućnosti.

Nase jezično pitanje spada među najglavnija narodna pitanja, jer se na kraju krajeva tiče našega narodnog opstanka. Da se stvori prostor i mogućnost za opći razvitak svakako je potrebno da se već danas u XX. vijeku stvori i za Gradišćane jedan jedinstveni jezik. Pitanje je samo da li bi se taj jezik razumio u Gradišću? Nipošto ne! Ne bi se razumio jedan gradišćanski dijalekt, ne bi se razumio jedan umjetno stvoreni jezik, ne bi se razumio ni književni jezik Hrvata. Prema tome, svaki jezik koji bude svijesno ili nesvijesno uzdignut jedinstvenim književnim jezikom, kojim se u hrvatskom duhu služiti mogu sve grane nauke, treba učiti, naučiti. Ne samo djeca već i učitelji, kulturni radnici, činovnici i svi kulturni radnici u Gradišću. I tu leži naša tragedija, nase najzakliviše pitanje. Pitanje učiteljskog prestiža, prestiža ugleda kulturnih radnika, koji misle, kako i zasto bi s više ili manje sijedom glavom naši učitelji, svećenici i kulturni

(Nastavak na str.17)

TEŠKO JE BITI SAM

Da, teško je biti sam,
 Sam bez igdje ikog,
 Ali još je teže imati nekog
 A ipak biti sam.

Teško je biti sam,
 Sam u mnozini ljudstva,
 Koje čovjeka ne razumije.

Teško je imati ideale,
 Za nje se boriti,
 Za nje živjeti
 A vidjeti
 Da te ljudi ismijavaju.

Da, teško je živjeti,
 Živjeti na svijetu punom gluposti.

Ipak je dobro živjeti!

Jer ovaj život nije sve
 Kako to neki misle.
 Naš je život samo putovanje,
 A koji putuje nije kod cilja.

A kako bi čovjek dospio k cilju
 Ako nema ideala?

Zato treba živjeti,
 Živjeti za ideale
 Iako je teško!

POZDRAV IZ DALJINE

Zdravo, zavičaju moj!
 Već se dugo nismo vidjeli.
 Ipak mi je oblik tvoj
 Poznat kao danak bijeli.

Tvoji gaji, tvoje gore,
 Tvoje sume, tvoje polje,
 Tvoje noći, tvoje zore,
 Sve je ljepše, sve je bolje.

Tvojih ptičić mili glasi,
 Tvoga sunca zlati sjaj,
 Tvoga polja rodni klasi,
 Sve je ljepše, pravi raj.

Tvoji vrti, tvoji stani,
 Tvoje ceste, tvoji puti,
 Tvoje zvijezde, tvoji dani,
 Sve je ljepše tisuć puti.

A ja moram život svoj
 Ovdje u tuđini živjeti.
 Ali mali grobak moj
 U domovini će me prijeti!...

VLADIMIR VUKOVIĆ

SLIJEDIMO PRIMJER FILEŠKOG RADNIKA

- Zdravo, Mirko! - pozdravi oduševljeno Ivan svoga prijatelja Mirka u kavani "K vjernoj Marici".

- Zdravo, Ivane! - odzdravi Mirko dobrom prijatelju "probudivši se" iz zadubljenosti u neke novine. Ivan ngruci pivo, a Mirko njemu postavi pitanje što ima novog u Filezu, najvećem hrvatskom selu u Gradišću.

- Ništa! Sve je po starom. - odgovori Ivan. - Doma je bilo jako monotono. Naših iz kluba nije bilo na Filezu, pa sam cijelo vrijeme bio sam ili sa svojim roditeljima, kojima sam pomagao u poslu. No, ipak sam nešto dobrog doživio. To je bilo, kad sam se vozio autom od Kerestura do Fileza. U autu je sjedila mlada, rumena i lijepa žena, jedna naša fileska "gospa". Na nogama joj je sjedio njezin mali dečak. Ona se s njim cijelo vrijeme razgovarala na njemačkom jeziku. To je gledao jedan naš Filezac, inace radnik u Beču, koji se svakog petka vraća doma svojim. Kad mu je bilo dosta toga klepćanja, digno se i ovu mladu gospu tukne rukom po ramenima, a kaže: "Čujte, gospa, zasto vi s vasim sinom ne razgovarate na hrvatskom jeziku!" Žena je pocrvenila a onda odgovorila: "Im doma zdivlje po hrvatski." Čovjek odgovori: "Zar hrvatski jezik nije više vrijedan, nego da se na njemu samo zdivlje! Dosta turobno, dosta turobno!" I on je seo natrag na svoje mjesto. Putnici u autu bili su na njegovoj strani, to sam vidio na njihovim licima. To me je oduševilo. Nisam mogao misliti, da ima još takovih ljudi u Gradišću. Nisam znao, da je taj čovjek tako dobar Hrvat. Pisat ću mu, da se povežemo. Mislim, da su nam takvi najpotreniji.

- Znaš što, Ivane? To moramo svakako u nekim našim novinama objelodanati. Napisat ću jednu malu novelicu o ovom istinitom slučaju. Da li se ona mlada žena osjećala posramljenom u autu?

--Da, pa i kako! Bilo joj je teško.

--To je vrlo vazno.

- Znaš, Mirko, to je moj najveći doživljaj u zadnje vrijeme. To mi je dalo optimizma. Ipak još nismo izgubljeni, doku našoj sredini imade takvih sjajnih ljudi.

- A bilo bih ih svakako još više, da je naša narodna propaganda jača i bolje organizirana.

- Da! Ako se sjetim nekih sjednica, onda mi je svega dosta. - kaže Ivan, koji je već nekoliko puta kao mladi student sudjelovao na nekim sjednicama a na njima zapazio premalo ideala, volje i perspektive za rad.

- Ali, Ivane, mi se ne smijemo dati smesti od malodušnosti naših starih "vodja", jer na nama, mladima, ostaje sudbina hrvatske nacionalne manjine u Austriji. Ako su naši stari malodušni, to mi ne smijemo biti. Naša je borba moralno opravdana, a to je najvažnije za sve naše konkretne akcije...

U tom momentu udje u kavanu još jedan od naše "mlade garde", pa se diskusija nastavila u troje.

Mirko je svakako obećao, da će ovaj slučaj u autu "književno" opisati. To on mora znati kao "književni početnik". Nadajmo se, da će on svoje obećanje i ispuniti, jer mu inace ne ćemo vjerovati, ako nam drugi puta priča o tome kako se moramo boriti, a on sam ne čini ništa. S time se svi slazemo, da oni, koji mnogo govore, moraju to djelima dokazati, jer inace nisu poštenji, u svakom slučaju neiskreni i neugodni "narodni borci" kakovi nam nisu potrebni.

S. D.

ŠIRITE NAŠU ŠTAMPU!

ŠIRITE NAŠ GLAS!

MEDJU NAMA KAZANO

Kod Gradišćana mnoge stvari ne funkcioniraju pravilno. (Tako najveće Hrvatsko društvo u Gradišću (HKD) još uvijek nema svoga plaćenoga "generalnog" sekretara). Te ustanovljuju gotovo svi naši pozitivni komentatori u našoj manjinskoj štampi na hrvatskom jeziku. Pronalaze se različiti uzroci tom tako manjkavom funkcioniranju naših narodnih poslova. Svaki komentator pronadje nešto što je istinito. A ja u ovom članku želim ukratko ustanoviti da glavni razlog naših vidnih manjkavosti moramo tražiti u pomanjkanju hrvatske nacionalne svijesti kako kod pojedinih vodećih ljudi tako i kod naše nacionalne "mase" - da se tako vulgarno izrazim. Ovo se već mnogo puta ustanovilo, prilikom različitih zgođa. Ali ako mi doista želimo, da naša manjina postane jači i snažniji nacionalni faktor u našoj državi Austriji, onda moramo neprekidno naglašavati naše negativne strane i jačati hrvatsku nacionalnu svijest kod naših običnih ljudi i inteligencije. Kada bi bilo dovoljno hrvatske nacionalne svijesti, onda bi sigurno i naše organizacije bolje i svrsishodnije funkcionirale. U jačanju hrvatske nacionalne svijesti mi se moramo služiti i konspirativnom metodom rada, otprilike u onom smislu kako su to pisali g. dr. Augustin Blazović i kolega Nikola Bencić u nekim svojim člancima na stranicama ovoga časopisa. Hrvatski narodni apostoli moraju neprekidno uvjeravati učitelje i druge slojeve našega naroda, da je borba za očuvanje hrvatske nacionalne manjine moralno opravdana, da ta borba nije grijesna, i da se prema tome ima smisla boriti za očuvanje svoga materinskog jezika, za svoju narodnost. Nitko na svijetu ne može nas zbog toga pozivati na odgovornost, osuđivati nas na smrt, na robiju ili nam krojiti kakovu smijesnu "pravdu". No, da bi mogli pripadnike našega naroda što bolje uvjeravati u opravdanost naše nacionalne borbe potrebno je što više vjerenih nacionalnih apostola. Međutim, ako smo iskreni, moramo sa žaljenjem priznati, da njih ima dosta malo. Oni ljudi koji su danas u svakom pogledu najaktivniji u našoj narodnoj borbi u Gradišću trebali bi mnogo gledati na to, da odgajaju mlade narodne borce, koji će nepokolebljivo stajati uz stijeg hrvatstva. U tu časnu svrhu trebali bi se organizirati "seminari" ili kursevi za pojedine mladiće iz naroda, da ih se naobrazi najpotrebnijim rekvizitima narodne borbe. Naša narodna aktivnost trebala bi zahvatiti jak fundament na svim područjima djelatnosti (tako i gospodarske).

Mi znamo, da je teško biti Hrvat, jer aktivna pripadnost hrvatstvu ne donosi materijalnih dobiti. Ali nije grijeh za njega se boriti, nego je grijeh svoju narodnost, svoje hrvatstvo izdati za volju ne znam koga. Hrvatstvo nije partija. Biti Hrvat znači biti pripadnik hrvatskoga naroda. Mi Hrvati sacinjavamo narod. U neku ruku hrvatstvo ipak može da bude ideja, ako se ide za голу obranu toga imena, da ovo ime ne izumre u atomsko doba.

Hrvatski narodni apostoli moraju u svakom času biti u stanju kazati riječ pravu, riječ djelotvornu i duboku, tako da se do crvenila posrame svi oni koji kritiziraju, makar u stvari nemaju ništa zloga goveriti protiv nas. Mi nikada ne smijemo popustiti pred napastima, koje negiraju aktivno hrvatstvo. Zadaci naših društava i klubova su doista idealne naravi, pa stoga moramo naše stvari znati dobro, precizno i konkretno definirati. Mi naše taktike moramo podređivati ciljevima hrvatstva. Izvjesna hrvatska radikalnost je na pravom mjestu, ona je zdrava, ako ne prelazi u totalni ekstrem, soviniizam. Narodni apostol mora znati dobro procijeniti da li se nekoga može pridobiti za nas otvorenim radikalizmom ili "lijepim i umjesnim" riječima.

Mnogo je važno da mi budemo svijesni naše jakosti. Uočavanje

naših slabosti je na mjestu, ali to nikako ne smije biti kaotično, destruktivno, već uvijek pravilno, konstruktivno, dobro smišljeno. Što je kriterij za PRAVILNO, to morasvaki aktivista prema vlastitom nahodjenju uociti. Ipak se mora držati općih principa. Nikada ne smije biti tvrdoglav i misliti da je samo to pravilno što on misli. To samo dovede do štetnog sektarenja. Hrvatski aktivista mora posjedovati zarku snagu uvjeravanja, a nikada se ne smije gubiti u malodusnosti, ako uvidi da mnoge naše stvari nisu u redu. Njegova kritika mora biti stvaralačka kritika, uvijek u okviru općih principa. On mora biti duboko svijestan toga, da sugerirati (u tramvaju, na autu, u vlaku, na ulici, u kavani, u kući, no bilo gdje) znači stvarati. No njegovo sugeriranje mora biti potpuno, sadržajno, u svakom slučaju dovoljno uvjerljivo. Hrvatski apostol mora detaljno poznavati i političku situaciju u svijetu, a naročito probleme kod onih naroda koji žive danas pod komunističkim jarmom, a kojima treba pomoći, da bi se čim prije oslobodili komunističke diktature i uspostavili svoje narodne države na demokratskim principima. Stoga Hrvatski apostoli moraju biti svijesni toga, da i oni moraju biti nosiocima općih težnja porobljenih naroda. Hrva ti u Gradišću imaju tu sreću i "čest", da žive u jednoj demokratskoj državi. Ima li mnogo slavenskih nacionalnih manjina (slavenskih naroda), koji nisu porobljeni? Treba, dakle, upoznati i na ovom području ulogu, koju treba da igramo.

S time bih završio. Nadam se, da sam obuhvatio neke stvari, koje mogu biti korisne našim općim težnjama.

SLAVKO DUBROVČIĆ

MILORADIĆEVA SANJA

Ja umiren spavam
 Daleko u Kemlji:
 Vječne sanje sanjam
 U toj crnoj zemlji.

Sad mi sanje kažu
 Krajinu domaću,
 Selo, kuću našu -
 I hrvatsku braću.

Ah, to lipo selo,
 Uz potoke tihe...
 Gledam stanje bijelo -
 Do domaće strihe.

Dom moj - čini mi se -
 Čisto nova j' zgradjja...
 Blizu - glej! - čini se...
 Ča se to dogadja?!

- Roj naroda moga! -
 Cvijetno-sara slika! -
 Svisni su još svoga
 Roda i jezika!

Spravno j' staro, mlado, -
 Dragi mi Hrvati...
 Oh, ja vidim rado
 Vas, o sestre, brati!

Nij još mjesto golo,
 Kot hatar po kosnji! -
 Evo mlado kolč
 U narodnoj nosnji!

I još nisu pukla
 Gudala guslačka;
 Nij nam još zamukla
 Ta hrvatska jacka!

Voda svih potokov
 Žubori još dalje -
 Glas krivih prorokov
 I sada još laje!

Ipak sunce sviti
 Van kroz oblacine
 Cvijet hrvatski kiti
 Briske i doline.

Pasu se cvčice
 Pokraj cvijeta, trna, -
 A uz bijelo lice
 Ka-ta je i črna! -

Tako će to biti
 I u čas budući:
 Sunce će svititi,
 A i grom nas tući...

Zato, o Hrvati,
 ovde skupa spravni:
 Svoju ric čuvati
 Bud' te vijek pripravni!...

Vidim, da ste kamen
 Digli nekom Mati;
 Rekli ste, da plamen
 Srcev ćete dati; -

To ste obećali! -
 To i držat znajte!
 V tudjinski se valj
 Utopit ne dajte!...

Zora puca, puca!
 Novi danak sviće!
 Sunce vám svitluca
 Kroz zelenc kiće!...

Zbogom, sestre, brati!
 Svoga dat nekate! -
 Prosi Vas - na Hatih
 Sanjujući Mate!

(Nastavak sa str. 11)

radnici učiti mogli, u cilju da bi se jedinstveno, precizno i lijepo izražavali. Pitanje jedinstvenog jezika je kod sviju naroda razumljivo (Nijemaca, Talijana, Francuza, Slovenaca, Hrvata u Hrvatskoj) samo kod nas ne u Gradišću. Kod svih tih naroda se doma govori u dijalektu, domaćim jezikom, ali da bi se mogli međusobnom bolje razumjeti služe se jedinstvenim jezikom, jedinstvenom formom izražavanja. Kod nas svaki svoje drži za najsavršenije i zato se nitko ne bi htio odreći svoje "domaštine". Uskogrudno gledamo naše jezično pitanje, ne misleći na budućnost jezika. To pitanje svakako treba riješiti, da bi se tako stvorila snažna podrška kulturnom razvitku šakici Hrvata u Gradišću. Neka se popularizirani književni produkti pišu u dijalektu, ali u školama, gdje se odgaja buduća generacija i u svim društvima hrvatskog duha treba se služiti onim jezikom, koji se smatra izvorom naše buduće kulture. Izvor kulture može biti samo čist, snažan i općenito prihvatljiv jezik, jer jezik je medium duha i duhovitosti jednog naroda.

Ova reforma ne može se od danas do sutra izvršiti, već dugotrajnim i naucnim, samo izdržljivim radom.

Za jezik, koji bi se jedinstvenim uzeti mogao, smatram ja književni jezik Hrvata. Odupiraju se ovome jeziku učitelji u školama zato, jer ga učiti moraju, a roditelji zato što misle, da se time (ako uče taj jezik) tuđiziraju, a baš se onda tuđiziraju ako mjesto hrvatskih riječi njemačke uzimaju, i misle da je to učinjeno u hrvatskom duhu, sam učitelj, pošto ne zna hrvatski, ne zna ni objasniti da to nije naš jezik.

Veoma me veseli glas jedne žene "ka želji svetačnu opravu i opstanak našem materinskomu jeziku" u "H.N." od 6. maja 1961. To je trijezna riječ, koja u budućnost gleda i koja smjelo misli da će se održati narod, a ne "svejedno, i tako smo mi poslednje hrv. pokoljenje".

S prihvaćanjem književnog jezika otvorila bi se vrata k bogatoj jezičnoj oazi, koja bi oživjela i uzdignula našu kulturu.

NIKOLA BENČIĆ

MOLBA HAK-a

Hrvastki akademski klub zelo si je za zadaću sabirati pjesme gradišćanskih Hrvata i to onakve pjesme, kod kojih je poznato ime autora; ada pjesme, koje nazivamo "umjetnicke" a ne "narodne".

Docim imamo za istragu poslije l.j. 1900. stvorenih pjesama dovoljno izvornog materijala, stavljaju nam se mnoge poteskoće oko sabiranja pjesama napisanih prije 1900. Mi se zato obraćamo na naše vlc. svećenike, naše učitelje i sve druge narodno-svijesne ljude, da nam pomognu pri ostvarenju ovoga našega plana. Mi molimo, da bi nam pripisali i poslali poznate pjesme od onih osoba, koje su pisale prije god. 1900. i to od Jožefa Fitzke, Štefana Kuzmića, Mate Ginzlera, Stefana Ginzlera, Grge Gusića, Ivana Pekovića, Gaspara Glavanića, Mihe Nakovića i drugih osoba. To mogu biti vjerske pjesme, crkvene pjesme ili spricanja. Na temelju sakupljenog materijala namjeravamo mi sastaviti - uzevši i pjesme Miloradića i drugih stvaraoca 20-tog stoljeća - jednu zbirku ili antologiju pjesama gradišćanskih Hrvata.

Za svaku suradnju u ovoj stvari biti ćemo svakome dvostruko zahvalni.

Sabrani materijal i prinose možete poslati na naslov: Kroatischer Akademikerklub, Wien VIII., Langeasse 26.

IVAN MEŠTROVIĆ

Nije to umjetnička rasprava ili ocjena njegovog rada. Ovaj je članak namijenjen za gradišćanski narod uoči otkrića spomenika M.M. Miloradića.

Ivan Meštrović je jedna od najsnažnijih ličnosti u današnjem svijetu umjetnika. Njegovo je ime proslavilo Hrvate u svijetu. On je svijetu predstavio od Boga nadaren narod za koga se mislilo da je barbarški. U njegovim djelima diše duh naroda u drvu, u sadru, u mramoru i broncu.

Rodio se 1883. g. u Slavanskom Vrpolju, gdje su bili na radu njegovi roditelji iz dalmatinskog sela Otavica. Svoje djetinstvo proveo je u Otavicama. Tamo je kao mali pastirić počeo klesati i rezati. Otac ga naučio pisati i junacke pjesme pjevati iz Kačićeve pjesmarice.

Njegov talent brzo bude opažen i pošalju ga u Split klesaru Bilinicu, a poslije u Beč na Umjetničku skolu. Dvije godine je proveo u Parizu, gdje se upoznao s Rodinom. Nakon putovanja po Francuskoj, Engleskoj i Italiji priredi 1910. svoju prvu veliku izložbu u Beču, a 1911., nakon rimske izložbe, njegov se glas proširi po citavom svijetu. Ubrzo bude priznat kao najsnažniji kipar na svijetu. Za vrijeme Prvog svjetskog rata živi u Rimu, Londonu, Ženevi, Cannesu i Parizu. Jedno vrijeme je bio rektor Umjetničke akademije u Zagrebu. Izložio je svoje stvari po citavom kulturnom svijetu, u velikim glavnim gradovima po više puta. 1943. je radio u Rimu za Zavod sv. Jeronima i za Lateransku crkvu. Danas je profesor u Americi.

Motive uzima iz narodne povijesti, iz vjerskog područja, iz svoga rodnog kraja. On je tumač samog sebe, tumač svoga naroda, svoga narastaja. Tumač sam za sebe, bez primjera u svijetu. On daje kamenu život, kao što je Bog dao čovjeku. U njegovoj helenskoj jednostavnosti daje mramoru i broncu nesto neograničeno. Njegov Grgur Ninski glasno grmi i jasno igra ulogu borca i zagovaratelja nacionalnih pravica. To je div koji se oslobodio svih obaveza i obzira. Silan je i bijesan, u njemu bukta strast. To je veličanstvena revolucija umjetnosti. Njegovi kipovi su proroci novih vremena. U kipu "Moja majka" vidimo neobičnu nježnost. Njegova "Povijest Hrvatska" je tuzna i potistena, teskim kamenom na krilu, ali koja vjeruje u sutra.

Svako njegovo djelo je dio njega samog, dio vlastitog života, dio svoga naroda. Izradio je i kip "Moj otac", zatim mnogo skulptura, aktova i portreta Bogorodice i Raspeća. Osim spomenika Grgura Ninskog i Marka Marulića, Meštrović je izradio spomenike i drugima kao na pr. Josipu Jurju Strossmayeru, Andriji Meduliću, Indijancima za veliki perivoj u Chicagu; spomenik zahvalnosti Francuskoj za Beograd, Njegošu za Cetinje, kraljevima Karolu i Ferdinandu za Bukurešt; zadužbinske kapele u Cavtatu i Otavicama, Zvonimirovu spomen-crkvicu u Biskupiji kod Knina, Dom likovnih umjetnosti u Zagrebu, a za nas grad. Hrvate poprsje Mate Mersića Miloradića.

Njegova djela su pjesma u čast naroda, Pjesma u čast naroda mučenickog, gazenog, ali uvijek živog i zilavog, kome je hrvatski kipar ostao vjeran.

NIKOLA BENČIĆ

"NAŠA ZORA - ČASOPIS ZA STARO I MLADO"

Kad čovjek tako razmišlja o svojoj kulturnoj nevolji kod grad. Hrvata doživi i kadkad i po koju utjehu, kad se uvjeri da još uvijek ima pojedinih ljudi, koji su iskreno zainteresirani, da se Hrvati u Gradišću jače kulturno razvijaju na svojem vlastitom materinskom jeziku. U tu grupu ljudi spadaju u prvom redu pokretači i suradnici "NAŠE ZORE", časopisa za staro i mlado, a prije svega Veljko Borić. Iskreni idealizam i volju za rad ovaj narodni "apostol" dokazao je u toku zadnjih godina svojim aktivnim zalaganjem, da se naša štampa uzdigne na visinu. Od njegova rada vjerojatno ovisi i budućnost "NAŠE ZORE". Prva dva broja raznolikosti sadržaja, od običnih šala i izreka do naučnih i povjesnih članaka, pokazuju da su urednici i suradnici smišljenom metodom prionuli radu, da "služe" svom narodu i borbi za opstanak toga naroda. Izlaženjem "NAŠE ZORE", to jest pojačanom izdavačkom djelatnošću hrvatske nacionalne manjine opterećuju se i učitelji, svećenici i svi oni, koji mogu doprinjeti, da se "NAŠA ZORA" što uspješnije širi. Na naše učitelje i svećenike postavlja se veći i odgovorniji zadatak. Zna se, da glavni teret oko "GLASA" također oni snose. Medjutim, bez ovog rada nema opstanka hrvatske nacionalne manjine u Gradišću. A još nas ima, koji smo zainteresirani, da riječ Hrvat ne izgine tako olako pred napastima m. dernog života, ideja i politike.

Budući da je ovaj časopis predviđen za sve slojeve naroda to je razumljivo da dominira gradišćansko narječje. Ipak već u prva dva broja opazamo vrlo pozitivnu pojavu, naime obilje književnih riječi i oblika. Prema tome, "NAŠA ZORA", svojim evolutivnim razvojem u jezičnom pogledu, može odigrati odlučujuću ulogu u pravcu prihvaćanja književnog jezika.

Svidja li se naslov lista. Zora znači početak dana, simbolički shvaćeno, našeg dana, našeg narodnog proljeća. Bilo bi svakako bolje, kad ovaj list ne bi bio stampan šapilografom. Ali što možemo!

Neki dan je slučajno ležala "NAŠA ZORA" pokraj "GLASA" na stolu u klubu. Tada sam još više spoznao vrijednost jednog i drugog lista, njihove uloge, koje moraju izvršiti u narodnom životu manjine. Jedan list drugog nadopunjuje. "NAŠA ZORA" sa svojim popularnijim načinom prilazanja i težim i ozbiljnijim temama izvršno će poslužiti i seljaku i radniku i narodnoj inteligenciji. "GLAS" opet onima, koji su već prihvatili književni jezik ili koji ga kane - prije ili kasnije - prihvatiti.

U tom duhu naša generacija pozdravlja "NAŠU ZORU", njene urednike i suradnike, pripadnike srednje i stare generacije, da nam se dobro održi i da doista bude ono što su si urednici zamislili kod njenog osnivanja.

(Adresa: "Naša Zora", Eisenstadt, Postfach 26).

"VIGILIJA"

AUGUSTIN BLAZOVIĆ: "VIGILIJA - BDJENJE ILI VIROSTOVANJE", pjesme (šapilografom umnožene), Beč 1961.

Dr. Augustin Blazović poznat je Hrvatima kao urednik "Glasnika", autor od nekoliko igrokaža, pisac mnogobrojnih naboznih i kulturno-političkih članaka i kao dušobrižnik gradišćanskih Hrvata u Beču. On nas je kao takav mnogo puta ugodno iznenadio svojim aktivnim i postepenim zalaganjem na književnom i kulturno-narodnom polju. Ovih dana doživjeli smo opet jedno takvo neobično iznenadjenje, kad nam

je prvi puta pokazao svoju prvu zbirku pjesama, nazvanu "VIGILIJA". Mi smo se iskreno radovali ovom neobičnom i hvalevrijednom uspjehu našega postovanog p. Blazovića. Ova radost je tim veća, što se ova zbirka pjesama, posvećena pokojnom Mati Miloradiću, pojavila kratko vrijeme prije otkrivanja Miloradićeva spomenika u Frakanavi. Tako će kasniji povjesničar imati više posla, kad će prikupljati povjesni materijal, što se sve u Miloradićevoj godini zbililo na "ravnom" gradišćanskom horizontu, kamo su prije 400 g. "zalutali" gladni Hrvati.

Htio bih napomenuti nekoliko osnovnih zapažanja, koja sam uočio prilikom letimicnog listanja.

Zbirka pjesama podjeljena je na 7 "ciklusa" i to: Od oltara, Po Gradišću, Sale, Španjolske elegije, Prijevodi, Tokom ljeta i U društvu. U svakom ciklusu ima po koja pjesma što dađe slutiti, da se radi o pjesničkom talentu, koji može biti u stanju i boljih pjesama napisati. Nadam se, da će se netko naći, da "naučnom" analizom ustanovi neke metricke neuravnoteženosti. To ne će koristiti samo pjesniku, nego i svima onima, koji zeće da budu priznava ni kao pjesnici.

Ne tesko je analizirati ove pjesme, jer ne podliježu niti kriterijama književnoga jezika niti gradišćanskoga narječja (osim nekoliko njih u prvom i drugom slučaju). P. Blazović je u ovom pogledu usamljena pojava, naime prvi, koji zadire u polje književnoga jezika a da ga još nije do kraja svladao. Pjesnik u predgovoru kaže: "One (pjesme) bi htile biti most u dvostrukom smislu: 1. Most od Miloradića k modernoj liri, ali samo prvi korak na ovom mostu... 2. Most k književnom jeziku..." Time je označen "kostur" ovih zanimljivih pjesama. Stoga je p. Blazović pošlije Mate Miloradića prvi snažniji pjesnik u Gradišću, koji traži nove mogućnosti izražavanja i približavanja zrelim pjesničkim uzorima u Hrvatskoj. (Šteta što prijasnja generacija nije uvela književni jezik u Gradišću - ili hrvatsku ikavicu sa stokavskim narječjem proglasila književnim jezikom gradišćanskih Hrvata -, jer bi današnjim piscima bilo mnogo lakše).

Što da još kažem? Često puta dobra misao u pjesmi više vrijedi nego "čista" lirika. Takovih utješnih i dobrih misli imade mnogo u "Vigilijama". Iz mnogih pjesama izvire iskrena pobožnost (religiozma lirika), težnja pjesnikova, da bude Bogu odan, vjeran, da bude pravedan. Iskrena pobožnost, iskrenost i postenje najljepše su osobine ovih pjesama.

Pjesnik je u predgovoru napomenuo, da je pjesme počeo pisati tek u siječnju 1960. P. Blazović je, dakle, u svojim zrelijim godinama počeo pisati pjesme (kao i Mate Miloradić). To nas više nego veseli. To nam jasno govori, da kod Hrvata u Gradišću imade još ljudi, koji svom dušom žive životom svoga naroda. P. A. Blazović je jedan od njih, jedan od najaktivnijih, najboljih i najsmjelijih današnjih Hrvata uopće.

Gospod Bog neka nam našeg novog pjesnika poživi i ohrabri, da ne stane na pola puta, nego da "Vigilija" bude doista samo prvi korak ka njegovom daljnjem pjesničkom oblikovanju svojih osjećaja i svijeta, inspiriranom religioznim i kršćanskim shvaćanjima na život i društvo.

SLAVKO DUBROVČIĆ

N O E

(M I S T E R I U M -) D R A M A U 4 Č I N I

poklonjena 1. pokolenju 2. polovice 20. vijeka,
ko živi u strahu od katastrofe atomskoga boja,
ipak lakomišljeno pleše oko zlatoga teleta na
tankom ledu poslebojnoga gospodarstvenoga dobro-
stanja.

L I C A

- NOE:** drvodjelac, ki na Božju zapovid dojde iz svoje brigovite domovine u velegrad rane povjesti, ali u varošu do konca ostane stranac. Bog ga izibere i siluje, da bude prorok zničenja. Noe se protivi ovomu zvanju, ali je diboko pobožan. On bi htio spasiti ljude, ki ga osmihavaju. Tako mora nazvišćavati, da je propast blizu. No i u vlastitoj obitelji najde malo razumivanja. Najviše ljubi svoju kći Mirijam, prema koj je nježno-ljubezljiv otac.
- MARTA:** Noina žena, puna brige za zemaljsko dobrostanje svoje obitelji. Prema mužu nepovjerljiva i ljubomorna na njegov unutrašnji odnosaj prema Bogu. Nje ljubimac je najmladji sin, Jafet.
- SEM:** najstarji sin, kao takov buduća glava obitelji u smislu kraljevskoga svećeničtva. On lebdi med vjerom svoga oca i filozofijom, odnosno prirodnom religijom (vjerom) varoške škole, koj je voda najviši bog i dilitelj života, a na drugom mjestu stoji sunce kao bog.
- AZIMA:** Semova žena, mudra i puna majčinstva. Od trih snahov Noi ona stoji najbliže. Pred svim je dobrotivna i pobožna. Oblači se skromno.
- VODOSLAV** } dva prijatelji i školski kolege Sema.
OGNJOSLAV }
- KAM:** drugi sin Noeja, gruban, nemaran, ljubitelj varoških zabav i velegradskoga noćnoga života.
- AFRA:** Kamova žena, jednostavna, ali strastvena. U Noinu obitelj se teško zaživi. Kad Kama početkom potopa nije u barki, boji se, da će ostati prez muža. Ljubi prateži neukusno-žive boje.
- JAFET:** najmladji sin, vješt rukotvorac, ki bi htio brode graditi, da istraživa morje i nepoznati svijet i da to i gospodarstveno-komercijelno iskoristi. Dobro se razumi s majkom. Barku drži za tehničku nemogućnost. Na svoju lipu ženu je ponosan. Opravlja se elegantno.
- ELEONORA:** Jafetova žena, mrzla lipotica, ka se mnogo brine za svoju lipotu. Ishadja iz otmene varoške obitelji. Uvijek je elegantna. U obitelj svoga muža zaživi se teško. Uzrujana je zbog higijeničnih nedostatnosti barke.
- MIRIJAM:** Noina kći, nježna, mlada divojčica, utjelovljena nevinost.
- BELBEK:** Prijatelj Kama, pokvaren, bezobziran i blazirtan bogat mladić.

(S temom ove drame bavio sam se već ljet dugo. Hotio sam ju izraditi u obliku modernoga romana, u kom bi se Noina sudbina skupa splela sa sudbinom jedne izbjegličke obitelji. K toj izradnji nikad nisam našao vremena. U jednoj noći sastavio sam plan ove drame. Po dugom dvojenju, kakovim jezikom da izradim ovu općenitu temu, odlučio sam se za naše narječje i napisao ju u julu 1960. u jednom tajednu prilikom mojih praznika u opatiji Disentis. -A. Blazović.)

I. Č I N

POZORNICA u tri prvi čini: predsoba ili obiteljska soba Noine obitelji. Od lije strane dojde se s ulice nutar, na desno ide se u dvor i u radionicu. U pozadini jedna vrata peljaju u Noine sobe. Kroz ova idu Noe, njegova žena i kći. Druga vrata k hižam trih oženjenih sinov. U sredini pozornice nizak stol, oko njega još niže klupčice, pokrite s ćilimi ili prostirači. U pozadini na livo, eventualno u jednoj podubini ili niši klečalo; na desnoj strani, isto u pozadini uz stijenu klupi, radni stol za žene, prijelac i t.d. Sve u stilu primitivnih vremena, ali ne u smislu uboštva, nego priličnoga "gradjansko"-rukotvorskoga dobrostanja. (Ako se tko straši, kako bi se ovo sve zmoglo na jednoj seoskoj pozornici, onoga bi htio umiriti: drama je predviđjena u prvom redu za čitanje.)

VRIME: zadnji tajedan pred općinskim potopom.

1. PRIZOR

(pozornica je još u tmuni. Tiho svira sakralna muzika, ka postaje sve tihija. Jedan zrak svitline pade na klečeći oblik Noeja, ki je uduben u molitvu. Nekoliko hipac ostane još kleče bez svakoga gibanja tiho i kad nastane već i u publikumu napeta tišina. Tada muzika lagano otpliva i počne se fiktivni razgovor Noeja s Bogom. Fiktivni u tom smislu, da samo Noe govori, ali iz njegovih riči se more upoznati, ča Bog želi od njega. Zato ov prizor ne hoće biti monolog, nego dijalog, razgovor Noeja s Bogom.)

NOE: Oh, zač me nisi ostavio u mojoj miloj domovini med brigi, kade rastu uvijek zeleni bori, ki davaju nam tesarom izvrsnu sirovinu. (Digne se od klečala i gleda zanosno u daljinu) Ah, ona lipa, uvijek tiha domovina, kade slatko pjevaju kosi, kade se u miru pase jelen i srna. Zač sam morao tebe ostaviti i dojt u ovu varošku buku. (Opet pade na koljena i moli:)

Oprosti, Bože! To je bila Tvoja zapovid. Ti si hotio da se preselim u varoš, a ja sam hotio velikodušno spuniti Tvoj nalog. Oprosti slabost i nevrindnost Tvojega sluga. On se još uvijek ne slaže s Tobom i ne kani se podati u Tvoju svetu volju. Ali Tvoj sluga je ovde u velegradu zgubio mir srca svoga i zato više nije sposobno sredstvo u Tvojoj ruci. Otpusti ga, da se vrati opet u staru domovinu... (Čeka na odgovor. Zatim se digne i nastavi:)

Oglej se, o Gospodine, na moju obitelj! Ona će propasti u ovoj grišnoj varoškoj močvari. Sem, moj najstariji sin, išće nemirno novu istinu i znanstvo i tako će spasti u ruke krivih učiteljev, ki se klanjaju krivim bogom. Mojega strastvenoga sina Kama pokrit će vrieda prik glave grihota varoša. Jafet, moj najmladji, pun je velikih planov. Ali oni ne peljaju k Tebi, nego kraj od Tebe. (Pri razgovoru ide gori-doli po pozornici pak opet postane) A najveć drhćem za moju malu nevinu kćerčicu. Ča će biti iz nje? Ne će i ona propasti u nečistoći ovoga himbenoga velegrada? Ah to bi bila za me najveća tuga, nesrića i žalost... Moja najvrućija želja je, da bi ona ostala čista...

(Opet poklekne:) Vidiš, Gospodaru moj! Ti si me poslao, da poboljšam svit ovde u varoši. A ča ja morem, ja nevrindni i nesposobni sluga? Sad će još i moju obitelj poplaviti ova smrdljiva grihota. Ah, pošalji me najzad u domovinu, u moj rodjeni kraj! (Pade na koljena i gleda ukočeno gori, kao da sluša skrovan glas. Po nekoj stanki:)

Ti mi opet kažeš na barku, da ona prodikuje namjesto mene. Oj, koliko me trapi i ta barka. Zbog nje me ismihavaju svi tesari i drugi stanovniki varoša. Moja žena počet će me polako već mrziti, da sam sve naše imanje zazi-
dao u ovu barku. Ali Tvoja zapovid je bila. Premda i ja sam kao skroman ru-

kotvorac ne razumim, kako će na vodi plivati ta ogromna palača. A trapu me i druge brige. Ča će biti, ako ljudi poslušnu opomenu barke i se poboljšaju? Neću onda ovde stati pred cijelim varošom kao krivi prorok? Ali još gorje, ako se ne poboljšaju i dojde strahota, ku si mi u sanji pokazao. Ne, ne! Samo to ne! Onda volim trpiti sramotu krivoga proroka...

(Opet poklekne i gorljivo moli najprije glasno, onda tiho:) O, Bože! Smiluj se ovomu grišnomu svitu! Ne zniči Tvojega stvorenja! Budi milo-rdan prema grišnomu narodu...

2. PRIZOR (Noe i Marta)

iz varoša

MARTA (stupi¹ nutar i vidi muža u molitvi zadubenoga. Puna nezadovoljnosti trgne s rameni, maše s glavom pak se obrne prema gledaocem): Tako i drugi človik je pobožan i moli. Ali ča moj muž stvara to je zaista preveć! Pak kad ne bi imao još mimo toga još različne nemoguće misli i plane. Za istinu, za zdvojiti je uza njega. Da ne bih ja skrbila za cijelu obitelj, mogli bi pojt već zdavno prosjačiti po svitu. I sada ga moram razdramiti iz ovoga sanjarenja. Ar ovo zaista nij molitva, nego sanjarenje.

(Ide k mužu i trgne ga za ramen:) Hej! Si čuo!? Kako dugo kaniš još klečati ovde? Ča će bit s djelom? (Noe se stane, ali još je sav zamišljen.) Još nisi načinio bogatomu trgovcu stola i police, ku triba za njegovu trgovinu. Glej, da bude to do sutra gotovo. Na ti račun sam ja jur danas donesla ribe za objed i druge potrebne stvari. (Raširi torbu, u koj nosi te stvari.)

NOE: (pri cijelom govoru još zamišljen, kao da uopće nije prisutan) To je strahota!... Da se sve zniči?... To je nemoguće!

MARTA: Ča je nemoguće? Sanjar! Si me čuo? Za Mardoka moraš načiniti stol!

NOE: Eh, gdo govori ovde za stol Mardoka? Ovde ide za bit ili ne bit, za živiti ili umrit!

MARTA (uplete se u razgovor borbeno) Da, za živiti ili umrit ide! Ako se danas kaniš najist rib, onda načini Mardoku stol i policu. On mi je ribe i tako zaračunao jur u plaću za stol i policu, ke ti još svenek nisi zgotovio. Da budeš znao, do sutra mora bit obadvoje gotovo!

NOE: Ja ne marim. Ali ti me moraš konačno razumiti! Ovde ide za čuda već!

MARTA: Za kakovo već? Opet ti ide ta tvoja ludorija po glavi?

NOE: Žena! Nij to ludcrija! Vjeruj mi jur jednoč! Bog će poslat strahovit potop na svit, ako se ljudi ne poboljšaju.

MARTA: Opet tu staru kozu dereš? Sad još počni s tom nesrićnom barkom, ka je požerala naše imanje, a požerat će i moje živce. Te zjalavosti tvoje tvrde buče, koj se cio varoš smije, sam zaista jur sita.

NOE: Marta, lipo te prosim, neka tako govoriti! Bog mi je ramno sada zapovidao, da mora biti barka ove dane gotova.

MARTA (razljućena): Hm! Tako!? Bog ti je zapovidao?! Zapovida ti tvoja tvrda, nepopustljiva glava. Ča si ti jednoč va tu tvoju buču zameš, to mora bit.

NOE (tužno): Marta, ti mi opet ne vjeruješ!

MARTA: Kako bih ti vjerovala, da ti je to Bog zapovidao? Zač se Bog s drugim ne razgovara? Zač samo s tobom? Zač meni ne veli nikad ni riči?

NOE (rezignirano): Ti i onda ne bi vjerovala, kad bi ga čula govoriti.

MARTA: Ja ono vjerujem, ča morem popast, od čega se da odgrist, od čega se da živiti.

NOE: Kako ćedu mi drugi vjerovat, kad moja žena, moja obitelj ne vjeruje.

MARTA: I zjalavi bi bili, kad bi ti vjerovali. Ta tvoja vjera s tom barkom je naša gospodarstvena propast. Ona je jur požerala naše mučno prištedjeno imanje. Žere tvoje djelo i pije moju krv. Kako si mogao va nju strošiti sve naše imanje!?

NOE: Prvi je Bog i Njegova sveta volja. Onda dojdemo mi i naša dica, a stoprv na tretom mjestu naše imanje.

MARTA: Ovako su mislili naši oci, ki su med brigi koze pasli. Ali ovde u

varošu je drugi svit. Ča ne vidiš, da se ovde u varošu svaki najprije za svoje imanje skrbi?

NOE (tužno): I tebe je jur pokvario ov nesrićni varoš.

MARTA: Sam ja hotila dojt simo u varoš?

NOE: Bog nam je tako zapovidao.

MARTA: Bog! Opet Bog! Kad ti ča puhne u glavu, zgovaraš se svenek na Boga. Kad je triba, da spuniš tvoje obiteljske dužnosti prema meni i dicit, zgovaraš se opet nek na tvojega Boga. Te j' dalo kada! Človik bi morao bit zaista ljubomorán na toga tvojega Boga!

NOE: Kako to govoriš? On nij samo moj Bog, nego i tvoj. On je Bog naše obitelji i Gospodar cijeloga svita.

MARTA: Žbog mene neka gospodari s cijelim svitom, (stupne s nogom), ali s našim imanjem ne! Neka nam da mira! Ako jur koga kani imat za proroka, neka pošalje bogatijega i spametnijega.

NOE (zamišljeno): Ja sam ne znam zač je ravno mene zibrao.

MARTA (ide k Noi i pokusi ga rastrizniti): Posluhni me, moj dragi! Zbudi se iz sanjarenja! Bog ne more od nas potribovati nemogućega! On ne more potribovat od nas, da sve naše imanje žrtvujemo na gradnju ove nesrićne barke!

3. PRIZOR (Noe, Marta, Kam)

KAM (doruši se mutar pijan on nekoga otajnoga, Noi još nepoznatoga sredstva i - čujeći zadnje riči - počne teško umatajući jezikom): Da. dda, o-oče! Neka ras-rasp-rasprudjivat na-naše i-imanje. Daj bo-bolje mmeni pi-pinez. Ja bi je do-dobro znao upo-potribit.

NOE: (odurenjem se obrne od sina i pogleda k nebu) O Bože! Zač me ovako kaštiguješ? Zač si me poslao u ov nesrićni varoš, kade ćedu u kaljuži griha propast moja vlašća dica?

MARTA: Nek zmaljaj se tvojemu Bogu! Će ti znamda dopustit, da idemo najzad med brige.

NOE: To bi bilo i tako najbolje.

KAM (lepuri se iz punoga guta): Ha-ha-ha! Najzad med brige. Ma-mami, to je bila dobrašala (ide k Marti, ka ga kraj riva). Ali ja već ne-neću pojt med brige. Meni je ovde čisto-sto do-dobro. (Mučno se posadi na tla.)

MARTA: poj, ti mrskoća! Opet si rasprudio sve, ča ti je pod ruke došlo? Ča si ovput ukrao iz stana?

KAM: Ali ma-mami ni-niš? Ka-kamo misliš?

NOE: Bolje, da bi se brinuo za tvoju ženu! Ta sirota ima galibe s tobom!

MARTA: Hm, sirota? I ona nij čuda bolja od njega. Ona je najveć kriva, da je Kam ovakov. Kad bi imao doma uredbu, ne bi se potipao po varoši.

KAM (ispod plašća potegne kožnu posudu): Ta-tata, mmama! Ne zdivat! Kušajte ovo, pa-pak ćete b-bit odmah dobre vo-volje!

MARTA (pehne kraj ruku Kama): Pfuj! Poj kraj s tim! To tako smrdi!

KAM: Tata, napij se t-ti! O-ovoj pra-pravo pilo za mu-muže!

NOE (zgrabi kožnu bocu i hiti ju van): Ne znaš, da je to aldovno pilo krivoga boga? Ki poštuje pravoga Boga, nikad i nikad ne smi okusiti toga pića! Ne vidiš, kako odmah slijedi za uživanjem toga pila odmah kaštiga. Kam! Za miloga Boga! Ne vidiš, da te ovo otajno vražje sredstvo pretvori u živinu!

KAM: Ali ja se tako dobro ćutim kot živina! Ovako zabim sve tuge.

(Munjgajuć-pjevajuć) Mene sad ništaa ne boli, mene sve na svitu veseli...

(Nastavit će se s 4. prizorom I. čina)

USPJELA MILORADIĆEVA PROSLAVA KATOLIČKE RADNIČKE OMLADINE U BEČU (7.6.1961.)

7.6.1961. održala je Katolička radnička omladina u svom domu u Kärtnerstr. 17 proslavu u čast Mate Miloradića.

Pozdravni govor održao je naš poznati aktivista i vođa Humbert Rešetačić. O životu pjesnika i stvaraoca Mate Meršića Miloradića, našega najvećega čovjeka, govorio je vlč. dr. A. Blazović, dušobrižnik gradišćanskih Hrvata u Beču, pa tako i naše agilne katoličke radničke omladine, koja svoj pokret vodi na hrvatskom jeziku zahvaljujući dubokoj svijetli mladih hrvatskih katoličkih radnika u Beču, čiji primjer može služiti i drugima, da u istom pravcu rade. Na ovoj proslavi bio je doista lijep broj naših mladih aktivistkinja i aktivista, a među njima i mnogi članovi Hrvatskog akademskog kluba, pa je tako nastala još življa veza, koja će u budućnosti uroditi velikim plodom prijateljske suradnje zajedničke hrvatske duše i borbenog duha.

Osim pozdrava i govora recitirale su se Miloradićeve pjesme. Žarkim bratskim pozdravom čestitamo našoj braći na ovoj uspjeljoj proslavi.

Živjeli mladi Hrvati -- okupljeni u Katoličkoj radničkoj omladini! Živio njihov vođa!

š - n

DRAGI ČITAOCI!

Najprije srdačnu hvala onima, koji nas ne zaboravljaju i koji nam redovito šalju svoju pretplatu. I drugi bi nam mogli redovito poslati svoje pretplate, da se samo malo više potrudimo. To nije tako teško otići na poštu i poslati nam koji šiling bez kojeg ne možemo ništa. Dragi Hrvati, pomagajte ovo naše glasilo, da se može što bolje razviti i odgovarati zajedničkom duhu sviju Hrvata! Nemojte zaliti 4 šilinga, jer s time pomazete hrvatsko deblo, da ono što bolje raste, a Vi ste sami dio toga hrvatskoga debla, i Vas je rodila majka Hrvatica, pa budimo stoga međusobno združeni i pomagajmo jedan drugoga kako je god moguće, jer samo tako rastemo, samo se tako grane našega debla sire i jacaju, samo tako mi možemo biti što želimo biti: Hrvati od glasa, narod borbeni, narod sposoban za budućnost, da ga atomsko vrijeme ne ugusi. Dragi Hrvati i Hrvatice! u tom duhu Vas molimo, da budete s nama, da nam pomazete, da nas bodrite na daljni rad. Potrebno nam je mnogo optimizma, veselja, radosti, hrvatske bratske ljubavi, snosljivosti, poezije, života!

Ovaj put nismo mogli štampati sve članke, koji su bili predviđeni za štampanje. Molimo naše cijenjene suradnike, da se ne ljute, jer će njihovi članci u slijedećem broju izići, biti objelodanjeni.

Osim toga, molimo naše čitatelje da nam oprostite na tehničkim i gramatičkim greškama.

Kad pročitate "Glas" dajte ga dalje u drugu ruku!

UREDNIŠTVO